

J.V. Foix, 1893-1987

Viure, conviure i sobreviure

Foix, amb dues inicials davant el cognom, "perquè la gent hi topi", és un dels poetes més importants del segle. L'any 1973 va rebre el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes.

Q *uè pensa de la iniciativa que han tingut un grup d'escriptors anglesos i americans de proposar-lo com a candidat al Premi Nobel de Literatura?*

—Jo no en tinc cap notícia. Ningú no m'ha demanat res. A més a més, qualsevol escriptor que es vulgui proposar com a candidat ha de tenir alguna obra traduïda al suec o bé s'ha de fer la traducció, i jo no tinc cap obra traduïda al suec ni m'han parlat de fer-ho. En aquest cas, sóc un element passiu.

—¿No li sap greu que aquesta iniciativa hagi partit d'estrangers i no de catalans?

—Us repeteixo que jo no en sé res. De tota manera, per mi els premis, com ja vaig exposar al pròleg de les meves obres completes, no són importants. Si això es fes, només ho acceptaria pel benefici que en treuen la llengua i la cultura catalanes.

—¿Li ho havien proposat anteriorment?

—No. Jo vaig ser qui va proposar la candidatura de Salvador Espriu per al Premi Nobel, i un dia, per la televisió, mesos abans de morir l'Espriu, van preguntar a un senyor suec —que no sé qui era—, si li semblava que era un candidat possible, i ell va dir que sí. I curiosament, per sorpresa meua, a continuació li van preguntar: "¿I en Foix?" Aleshores, aquell senyor suec va contestar: "En Foix no és traduïble al suec, i pel que m'han dit ací, ni al castellà".

Per cert, ara recordo que, quan es parlava de presentar una candidatura d'un escriptor català per al Nobel, el primer nom que va sortir va ser el d'en Carner. I en Coromines va comentar que, si en Carner fallava, perquè es morís o pel que fos, teníem en Foix. De sobte, va saltar Joan Oliver cridant: "¡Això mai!", com una *boutade* de les seves. I aleshores vaig proposar l'Espriu.

—Quan li van atorgar el Premio Nacional de las Letras Españolas va haver-hi

moltes reaccions adverses. ¿Per què el va acceptar?

—Mireu, ací em van fer una mica de buit, a l'Avui no en volien parlar, i jo els vaig dir: "escolteu, em penso que us hauríeu de meravellar que a Castella premiïn un català per escriure en català". No es pot demanar més. Tanta enemistat que tenim amb Castella, però en el moment en què fan un premi el donen a un autor català per una obra feta en català. És una mena de salutació que ens fan, vaja, sembla. Això ho dic ara perquè de moment no em va preocupar gaire. Però volien que hi renunciés. I a l'Avui van deixar de parlar de mi per això, perquè l'havia admès. Em semblaria ridícul renunciar a un premi que et donen des d'un país que ens és advers i que, per comptes de premiar un autor de llengua i obra castellanès, premien un català. No sé què volen més, et porten el plat a taula.

—Aleshores es va dir que vostè era pràcticament desconegut per als escriptors castellans. ¿És cert?

—No ho sé. Jo no tinc correspondència amb cap. Sé que Vicente Aleixandre i algun d'aquests tenen les meves obres, però, vaja, son dos móns paral·lels, no tan distants com sembla, perquè els moviments estètics, si són un intent de reforma, es fan sempre paral·lels.

—Vostè tota la vida ha estat un modern. ¿Què opina de l'ús exagerat que es fa ara d'aquesta paraula, i que la modernitat hagi d'estar subvencionada per la Generalitat?

—Em van convidar a la presentació de la Comissió i jo els vaig dir que la modernitat consistia a mantenir la mateixa actitud dels clàssics, a fer moderns els clàssics. Sempre s'ha d'anar a l'arrel de les coses. La versió del català que jo escric l'he beguda del català del segle XVII.

—¿Creu oportú que la Generalitat prengui aquesta iniciativa?

—No ho sé. Abans no ho feien, perquè es podia fer amb mitjans propis. La Gene-

ralitat no pot destinar el seu pressupost a provatures de tipus intel·lectual.

No es veu un nucli de joventut, fora d'idees polítiques extremes com el separatisme i el comunisme, on encara hi ha algun activista, però un nucli de cultura, diguem-ne, semiburgesa, no hi és.

Cada generació porta les exigències i la seva manera de manifestar-se. La joventut d'avui està poc documentada i és perquè no es transmet la cultura pel mitjà familiar. Els pares no es preocupen de formar una cultura. No sé si són les discoteques o què, que els distreuen.

Els joves són indecisos, perquè allò que s'havia projectat a principis de segle no ha fructificat. A més a més, els règims de dictadura esborren molt i el règim d'en Franco va esborrar molt. De vegades, et vénen joves d'aquests, i jovencells fins i tot, i els has d'iniciar, perquè ells tampoc no recerquen com haurien de recercar, i jo els dic que hi ha biblioteques, llibres publicats... La família hi fa molt, perquè no els forma culturalment en el sentit catalanista, si es pot dir aquesta paraula.

Molts matrimonis són mixtos. El marit, per exemple, és catalanista, la dona és castellana, o bé cap dels dos no té idees polítiques, només idees de benestar burgès, que tenen una certa solidesa ara en aquest país.

—*Contínuament es parla de noves generacions de poetes catalans, que si són bons, que si són noucentistes, que si són tres, que si són cristians, que si són...*

—Els poetes, i certs xicots d'avui ho fan, certs joves inclinats a fer de literat, segueixen molt les literatures estrangeres. L'altre dia hi havia un interviu amb un xicot que començava a escriure i deia què havia llegit, citant quatre o cinc escriptors anglesos i americans... I jo vaig pensar: "No és això, un és ell mateix" i, com dic en un pròleg, no segueixo el que fan els tudescs, el que fan els francesos o els anglosaxons. Cadascú és ell mateix, amb el seu món propi i arrelat a la terra on ha anat. Em sembla, vaja.

No m'explico la quantitat de nois que fan poesia a la manera anglesa, que són molts, i tradueixen. ¿És que no tenen món propi? Els ho donen tot fet; és clar que no s'hi fixen, perquè ara tots vivim de rutina. Però molts de nosaltres ens fixem en la grandiositat i la generositat de la naturalesa. Agafeu les flors, mireu la quantitat de formes i els centenars de llavors que hi ha i que donen sempre la mateixa flor i la mateixa llavor, que no es modifiquen. Agafeu la fruita, ¡mare de déu!... El Creador ha estat ultrapròdig, agafeu el pomer, el pruner, el perer, no s'acaba mai, i la vinya, i el

"Tota forma d'excitació per escriure no és bona".

blat, tot plegat és generós, i no ho aprofitem.

—*El 1924, quan va sentir parlar del Manifest Surrealista d'André Breton, ¿li va venir molt de nou, a vostè?*

—No, no. A alguns ens passa que la coneixença de la història d'altres literatures, allò que sembla una novetat, a nosaltres no ens ho sembla. Podem dir: "Mireu, això ja ho deia l'Ovidi en un poema, i ara ho repeteix". "El món torna sempre als orígens. Fa ondulacions, ascendeix, arriba al cim. Crea un tipus de cultura determinat, baixa, torna a renéixer i es repeteix amb altres estils.

—*¿Així, tot ja és escrit?*

—Oh, per mi, sí, però la gent es fatiga. S'interessa per la novetat, que és femení, com les dones que han de canviar de moda a cada temporada.

—*Si tot és escrit, ¿com s'explica, doncs, que vostè hagi escrit i publicat recentment Cròniques de l'Ultrason?*

—Jo ja no escric, per dificultats tècniques, oculars, no tinc la vista prou bé per llegir, i per tant, si vull escriure alguna cosa, he de dictar.

Amb els llibres em passa a mi com aquells que tenen fills i els deixen créixer pel seu compte. Corren, progressen o desapareixen i moren a les biblioteques.

—*¿Hi ha algun tema que ara l'interessi especialment?*

—No. És difícil. En aquesta edat, quant et lleves ja penses si caminaràs pel carrer.

La visió és distinta de la que té un jove i encara que de vegades m'hi acosto, físicament ja et veus canviat.

—*¿Es dur el camí de l'escriptor, Foix?*

—És lent, però segur. I com us ho diré, distant, perquè jo no hi he intervingut mai. Ni he fet mai cap pas. Vaig escriure de molt jove un article que es deia "Si vals, ja et vindran a buscar", i això us ho dic a tots. Si et poses de puntetes per semblar més alt, no va bé.

—*A Cròniques de l'ultrason, l'últim llibre que no ha escrit, però sí dictat, la idea de la mort hi apareix molt sovint.*

—Hi és sempre. Ja era als sonets de *Sol i de dol*, aquesta mort, mireu, que per a alguns és pròxima i per als altres és mes llunyana, com em passa a mi, que em fixava una edat i l'he passada. Jo pensava arribar als noranta-tres. Sempre havia pensat que a la xifra nou era difícil, i ara em sembla impossible. I penso: demà et moriràs. Ja sabeu la longevitat en el país quina és, de manera que les esperances no són gaire fortes...

—*Vostè tota la vida havia fet esport, jugava a tennis i li agradava molt caminar. ¿Es aquest el secret?*

—Ara tinc una mena de fatiga normal per la meua edat i no puc sortir d'aquí pel meu compte, caminar, anar-me'n a Vallvidrera o a mig camí de Sant Pere Màrtir, com feia quan tenia 85 anys. Jo caminava molt. Mireu, d'adolescent, quan feia el bat-

D. UMBERT

xillera, amb l'Obiols, el pintor i pare del polític, anàvem a les sis del matí cap a Vallvidrera, per tornar a ser aquí a les vuit. I això ho vam fer tres o quatre anys seguits. I això és el que recomano a la gent que em ve a veure: "llegir, llegir, llegir, estudiar, estudiar, estudiar, caminar, caminar i caminar". El que passa és que ara no ho puc fer. Tinc 93 anys, però de vegades no me'n recordo —com fa poc, que vaig dir 83—, i he de cridar la serventa perquè m'ho digui. *¿Voleu prendre res?*

—No.

—*¿Un whisky?*

—Home, sí...

—És la beguda que té més acceptació. Quan ve algú a parlar amb mi, o a signar-se un llibre, si el convides a prendre res, diuen que no, però si els ofereixes whisky, no diuen res. Vol dir que sí.

—*Parlant de whisky, ¿com és que vostè ha signat tota la vida amb les inicials J.V., per comptes del nom sencer?*

—Ho vaig adoptar fa molts anys. Vaig posar el J.V. Foix perquè la signatura és com un pseudònim i, amb això passa a ser com un pseudònim amb dues lletres, que són com dues cadires que he posat davant del cognom perquè la gent hi topi.

—*I seguint amb el tema, ¿és lícit escriure sota l'efecte de drogues o d'alcohol?*

—Jo ho he rebutjat sempre. Això no és bo. Tota forma d'excitació per escriure no

és bona. Hi ha qui ho fa, són com aquells impotents que necessiten afrodisíacs, és igual.

La vida en sí, em sembla a mi, ja és una droga, ja ho porta la naturalesa. Jo no en necessito. Som molts que no en necessitem, en aquest sentit, d'excitació, perquè si no tens necessitat d'escriure, no escrius.

—*¿Quina relació tenien vostè i Eugeni d'Ors?*

—Cap. Jo era d'una altra generació, i a alguns de nosaltres ens passava que allò que llegies al *Glossari* ja ho acabàvem de llegir en francès. Beviem a les mateixes fonts, malgrat la diferència d'edat que hi havia.

Amb l'Obiols, quan sortíem de matí, ell s'emportava paper o tela, es posava sota un pi on es veïés el mar, aproximadament, i mentre pintava, em demanava que llegís el *Glossari* de l'Ors. Aquests neoclassicistes s'hi guiaven, era qui els representava des del punt de vista ideològic. Hem viscut èpoques interessants. Em fa l'efecte d'haver viscut segles.

—*¿Segles?*

—Sí, de tantes coses com has llegit, tens la sensació que has viscut en plenitud i has vist l'evolució de l'art des de principis de segle; per exemple, quan feia el batxillerat jo era contrari al modernisme i a totes les cases que es feien modernistes, i ara semblen caricatures, perquè van desaparèixer. Però el modernisme va existir, va

crear un tipus de dibuix interessant, que a mi no m'agradava. Jo tendia més al neoclassicisme, a la meua manera. Després van venir altres moviments, com el cubisme en art i el surrealisme en literatura, que t'obren horitzons de paisatges que ja existien i eren tapats.

"Viure l'instant amb els ulls al demà", era el lema que jo donava a l'Obiols. Cal viure l'instant i projectar-se a l'esdevenidor. En Pla, aquell filòsof que venia per aquí, m'explicava que el temps és una successió d'instantis i la gent els deixa passar. La majoria de gent mor no havent utilitzat sinó dos o tres instantis. I has de viure, cada moment que passa t'has de situar:

"I tot és bell, i el món em don gaubança,
I si em complac en la forest aspriva,
exult en plor davant la plana mansa".

Em penso que és d'uns versos meus.

—*I aquesta idea d'estudiar, llegir i caminar tant, ¿no es contradiu amb la idea de viure?*

—Sí. Us he d'alliberar de l'esclavitud de la lectura. Primer, viure, conviure, sobreviure i, si conve, riure.

—*Vostè, a l'època, havia dit que en Salvat Papasseit era un fals avantguardista i, en canvi, que en Maragall n'era un d'autèntic.*

—En Salvat Papasseit era un poeta nat al poble i del poble. Amb una cultura formada personalment i amb un sentit poètic del món de vegades trist, de vegades joiós. S'esforçava a llegir els clàssics i s'informava molt. Li passava com ara a en Brossa. Aquí havia vingut en Brossa amb uns esbossos de sonet que no es podien llegir, però s'esforçava el xicot, té afany. El que els falta, a alguns d'ells, és la universalitat, que en dic jo.

—*¿En Maragall era universal?*

—Sí, ho era. Molt instintiu, amb el vers descuidat una mica, que jo no censuro. Sóc liberal amb totes les maneres d'expressar-se mentre ho facin bé.

A mi, si em diuen que sóc un català universal, jo dic: "No, no, jo sóc un universal català, vegem si ho situem bé. Primer sóc home, i després català, sense renegar de res de la meua catalanitat". Si el meu pare, com volia, s'hagués establert a l'Havana, aleshores seria un cubà universal i aneu a saber quins corriols hauria emprès.

—*Potser seríeu negre.*

—Cal alliberar-se de totes aquestes te-ranyines que et va posant la cultura pròpia del país, i inclús les altres cultures, per descobrir-te tu, nu tal com ets davant l'instant, i això hi ha gent que ho fa, a totes les literatures hi ha gent alliberada.

E. T.